

postuum Johanna Pas (1969-2023)

Queer gemeenschap verliest haar tederste activist

Dichter Johanna Pas, die jarenlang het gezicht was van queer boekhandels 't Verschil en Kartonnen Dozen in Antwerpen, is overleden na een slepende strijd tegen kanker.

Afgelopen nacht, de kortste van het jaar, overleed dichtster Johanna Pas. Tot op het laatste moment bleef ze actief als dichtster: vorige week stelde ze in de Permeke-bibliotheek in Antwerpen nog haar poëzietarot *Kringen op het tafelblad* voor en deze zomer verschijnt bij het Poëziecentrum *De onverwachting*. Eerder dit jaar publiceerde ze de bundels *Was, of hoe ik mijn huid verloor* en *Voor mij alleen*.

Sinds Pas een jaar geleden te horen kreeg dat haar kanker terug was, deed ze er alles aan 'verder te leven op een zinvolle manier', zo vertelde ze tijdens de boekpresentatie van *Was*. Dat betekende voor haar doen wat het altijd al betekend had: schrijven. 'Ik zou niet kunnen leven zonder wat ik beleef en zie om te zetten in woorden. Het is mijn manier om vat te krijgen op het leven, dat onoverzichtelijk en onbegrijpelijk is.'

Naast dichtster was Pas ook redacteur, uitgever en boekhandelaar. Activisme vormde een onlosmakelijk onderdeel van haar leven en werk. 'De wereld veranderen doe je met woorden', zo geloofde ze. In haar studententijd opende ze haar eerste illegale boekhandel: de Anarchistische Infotheek. Ze was 25 jaar lang het gezicht van queer boekhandel 't Verschil in Antwerpen, later Kartonnen Dozen, die vorig jaar sloot. Ze publiceerde vele queer auteurs, en, onder druk van haar collega's, ook haar eigen debuut *Alleen met jou*.

Interdisciplinaire samenwerking was haar liever dan eenzaam schrijverschap; ze combineerde haar poëzie graag met objecten, meubels en fotografie, werkte nauw samen met Stefan Hullot en Runa Svetlikova

In een recent gedicht over Jeanne d'Arc schrijft Johanna Pas:

Nu zie je alles helder. Nu weet je dat je brandend langer zal bekijken, dat je in onze hoofden onze harten blijft —wij die zo zijn als jij— dan uitgeblust verloren in een juten kleed dat je niet past waarin geen mens je zou herkennen

en was lid van het collectief Watlab. Daarnaast vertaalde Pas ook werk van Kae Tempest, Emma Donoghue en Jonathan Kemp. 'Vertalen is lezen van binnenuit', zei ze daar zelf over. 'Kijken hoe iets gedaan is. Het leert me minder streng te zijn voor mezelf: de groten zijn ook niet altijd perfect.'

Zelfportret

Haar recente bundel *Was, of hoe ik mijn huid verloor* is het verhaal van een leven, maar niet alleen het hare: 'Het is geen testament en geen autobiografie, maar het gaat wel over mijn jeugd, relaties, kanker krijgen', vertelde ze daarover. Het is een abstract, gefragmenteerd zelfportret in gedichten over hoe het is op te groeien, een thuis te hebben, gehavend te raken door het leven en je eigen thuis te bouwen, uit mensen die je zelf verzameld hebt. 'Het leven is je altijd voor: het laat zich niet voorzien', zei ze daarover. Zo blijkt ook nu: Pas had erop gerekend *De onverwachting* deze zomer nog te kunnen voorstellen op het li-

Johanna Pas, vorig jaar in boekhandel Kartonnen Dozen. © Jimmy Kets

Activisme vormde een onlosmakelijk onderdeel van haar leven en werk. 'De wereld veranderen doe je met woorden', zo geloofde ze

opportuiniteit als een geschenk zag. Een geweldige performer en een bijzonder auteur met maar één tekortkoming: haar bescheidenheid, die ervoor zorgde dat ze (te) lang wachtte om de plek in te nemen die haar toekomt. 'Wacht niet op de kanker om te doen wat je wil doen', zei ze vorig jaar, toen ze herviel. Misschien kunnen we die gedachte uitbreiden tot deze: omarm en omkader schrijvers bij leven, en niet alleen na hun dood. Zelf vond Pas dat ze een geweldige laatste levensjaar had.

Pas laat een partner achter met wie ze jarenlang samen was, en veel mensen die haar erg graag zien. En een wereld waarin ze een steen heeft verlegd, als auteur en als mens; met haar verliest de queer gemeenschap haar tederste activist.

Gaea Schoeters

teraire festival Watou.

Johanna Pas was tot het laatste moment wie ze was. Warm en genereus, zoekend en verbindend. Scherp van geest, kritisch van instelling. Iemand die elk moment, elke

€18 COMBITICKET
3 LOCATIES

Jezuïeten, Rubens en de kunst van het overtuigen
'In Barokke Influencers kijk je over de schouder van Rubens mee'
De Lage Landen

BAROKKE INFLUENCERS

22-04
16-07
ANTWERPEN

'Misjka' wint Zilveren Griffel

KINDERBOEKEN De Zilveren Griffels en Penselen, de prijzen voor de beste kinderboeken, zijn woensdag uitgereikt door de CPNB (Stichting Propaganda van het Nederlandse boek). In totaal gaat het om 19 boeken in tien categorieën, opgedeeld naar leeftijd en genre. *Misjka* van de Nederlandse auteurs Edward van de Vendel en Anoush Elman is een van de twee winnaars in de categorie 6 tot 9 jaar. Dat boek won eerder ook al verrassend de Boon Literatuurprijs.

De winnaars zijn te raadplegen via cpnb.nl. Op 29 september worden er nog twee superwinnaars uitgekozen, die bekroond worden met de Gouden Griffel en het Gouden Pensel. (nd)